



The function of +CA suffix in the place names

+CA ekinin yer adlarındaki işlevi

Mehmet Gedizli¹

Abstract ([Extended English abstract is at the end of this document](#))

The etymological approach generally draws attention to the research on the name of the places in Turkey. Words in Turkish always use the latest addition on narrative and meaning structure. As some additions are used as both meaning and narrative structure, they may refer according to grammar. In this article, by an unorthodox approach, names of the places that +CA suffix name passes are mentioned and the function of this suffix on the names of the places that is effective on finding out the meaning of the name of places is pointed. At the same time, the feature of +CA suffix being derivational affix are showed by the names of the places. The names of the places that are seen in Istanbul, Sakarya, Kocaeli and Düzce provinces form the research material.

This kind of studies show that the examining deeply the appendixes with many functions of Turkish like +CA according to their functions by making subject to the monographic studies contributes to solving some kinds of grammatical problems.

Keywords: Turkish language, onomatopi, +CA suffix, construction suffix, İstanbul, Sakarya, Kocaeli, Düzce.

Özet

Genellikle, Türkiye’de yer adı araştırmalarında, etimolojik yaklaşım dikkat çekmektedir. Türkçede kelimelerin anlam ve anlatım yapısında, her zaman son ek kullanır. Bazı ekler hem anlam hem de anlatım unsuru olarak kullanıldıkları için gramer açısından karışıklık oluşturabilmektedir. Bu makalede, alışılmışın dışında bir yaklaşımla, +CA ekinin geçtiği yer adları çalışmaya konu edilmiş ve yer adı anlamının belirlenmesinde etkili olan bu ekin yer adlarındaki işlevi üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda +CA ekinin yapım eki olma özelliği, yer adları üzerinden gösterilmiştir. İstanbul, Sakarya, Kocaeli, Düzce illerinde geçen +CA ekli yer adları araştırmanın malzemesini oluşturmaktadır. +CA eki yer adlarında, gramatikal açıdan yapım eki olarak görünmektedir, ancak anlam belirleme işlevi bakımından benzerlik mi, miktar mı gösterdiği noktasında belirsizlikle karşılaşılmaktadır. Bazı isimlerde eklendiği kelimenin temel anlamına bağlı olarak benzeme ya da miktar anlamını belirleme işlevi açıkken bazılarında ise benzeme ve miktar anlamları belirsizleşmektedir. Özellikle isim köklerine doğrudan eklendiğinde karşıladığı anlam belirsizleşmektedir, fakat yapım eklerinden önce ve sonra eklendiğinde ise benzeme ya da miktar anlamı gösterdiği

¹Dr. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe

Eğitimi Bölümü, email: mgedizli@gmail.com 54300

Hendek/Sakarya/Türkiye

rahatlıkla anlaşılacaktır.

Bu tür çalışmalar da göstermektedir ki, +CA eki gibi Türkçenin çok işlevli olan eklerinin de monografik çalışmalara konu edilip işlevlerine göre ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, bir takım gramer sorunlarının çözümüne önemli katkılar verecektir.

Keywords: Türkçe, yer adı, +CA eki, yapım eki, İstanbul, Sakarya, Kocaeli, Düzce.

0.1. Giriş

İnsanlık tarihinde kişinin mekânla ilişkisi her zaman önemli olmuştur. Mekân tasavvuru daha çok sahip olma ve yerleşme düşüncesi üzerine gelişen insan, hayat kurduğu mekânı adlandırmıştır. İnsanoğlu adlandırmada, mekânın özelliklerini dikkate aldığı gibi mekânda oluşan olayları, mekânda yaşamış kişileri, mekânda gerçekleştirdiği etkinlikleri ve kısaca mekânla kişi arasındaki ilişkinin özellikleri üzerinden bir yol izlemiştir. Kişi mekân ilişkisi coğrafya, sosyoloji, tarih, antropoloji ve arkeoloji başta olmak üzere pek çok bilim tarafından çeşitli yönleriyle incelenmektedir. Dilbilim, insan mekân ilişkisini, mekânın dil açısından en çok dikkat çeken özelliği olarak düşünülen yer adlarını ve yer adı belirlemede etkili olan dil işleyişine bağlı dil içi faktörler açısından incelemektedir.

Adlandırma, kişinin insan olma özelliğinin en doğal unsurlarından birisidir. Bilgisine sahip olunmayan şeyin bile bilgisizliğine atfedilen bir adı olmakta ya da o şeyin bilinen şeylerle benzerlikleri üzerinden ilgi kurularak bir adla söylenmesi sağlanmaktadır. Yer adları, insan-insan, insan-çevre ve insan-sosyal ortam ilişkisine özgü adlandırmanın tipik özelliklerini göstermektedir. Özellikle mekânla ilişkisi olan insanların, konuştukları dilin adlandırma becerisi, bir birlerinden çok farklı olabilmektedir. Türkçe, yer adları oluşturmada kendi yapısal ve işlevsel özelliklerinden yararlanırken, genel olarak diğer dillerin de başvurduğu yer adı oluşturma yollarını kullanmaktadır. Kişiyeye, olaya, mekânın karakteristiğine ve dilin adlandırma sistemine uygun yollarla mekân, bölge ve yerleşim yerleri adlandırılmaktadır. Hüseyinşeyh, New York, Adapazarı, Cumayeri, Kirazlı, Derince, Babü's-şam, Türkmenistan, Leningrad, Mardınkapı gibi yer adları, farklı dillerde ve genel olarak tüm dillerde tercih edilen adlandırma yöntemidir.

Kelimenin sonuna gelen ekleşme yoluyla da anlam ve anlatımı gerçekleştiren Türkçe, adlandırma yaparken bu özelliğinden faydalanmaktadır. Türkçenin ekleri, kelimelerden yeni anlamlar karşılamak için kullanılan yapım ve anlatımı gerçekleştirmek için çekim ekleri olarak iki kısma ayrılmaktadır. Yapım ekleri, addan ad, addan fiil, fiilden ad ve fiilden fiil üretmektedir. Çekim ekleri ise ad ve fiilleri, kişi, zaman, yer, süreç, durum gibi özellikleri belirtmek için kullanılmakta ve anlatımın

gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ancak Türkçe, yer adı oluştururken +CA ad hal ekini addan ad türeten yapım eki işleviyle kullanmaktadır.

Eşitlik hali eki olarak adlandırılan +CA eki, Türkçe dilbilgisi kitaplarında ve Türkçenin ekleri üzerine yapılan çalışmalarda isim hal eki sınıfında değerlendirilmiş ve ekin işlevlerine değinilirken yer adı gösterme özelliğine dikkat çekilmiştir (BURAN:1996, KORKMAZ:2003, GÜLSEVİN:1997 vb.). Bu çalışmada +CA ekinin adlandırma ve yer adı oluşturma özelliğine değinilecek ve Doğu Marmara bölgesindeki +CA ekli yer adları üzerinde durulacaktır.

0. 2. Çalışmanın amacı ve yöntemi

Bu çalışmanın amacı, Türkçede yaygın anlayışa göre çekim eki olarak bilinen +CA ekinin sınıflandırıldığı gramer kategorisinden farklı bir işlevde bulunduğuna vurgu yapıp özellikle yer adları oluştururken yapım eki işlevinde kullanıldığına çekmektir.

Çalışmada yöntem olarak doküman taraması yapıp öncelikle +CA ekli ilçe, belde, köy ve mahalle adları Türkiye'nin genelinde gözden geçirildi ve Doğu Marmara bölgesindeki yoğunluk dikkate alınarak, sadece bu bölgedeki +CA ekli yer adlarının çalışmaya konu edilmesine karar verildi. Daha önce Türkçe yer adları üzerine yapılan çalışmalar da tarandı ve yer adı oluşturulurken Türkçenin ek kullanımına ve tercih edilen eklere pek dikkat çekilmediği belirlendi. Bunun üzerine tarama yöntemiyle veri tespiti yapıp alan sınırlandırılması yoluyla da elde edilen verinin incelenmesi kararlaştırıldı. +CA eki üzerine monografik bir çalışma gerçekleştirildi.

0. 3. Doğu marmara bölgesi

Bu çalışmada Doğu Marmara olarak adlandırılan bölge, İstanbul Anadolu yakasından başlayıp Düzce'yi de içine alan coğrafyadır. İstanbul, Kocaeli ve Sakarya illerini kapsayan bölge genel olarak Marmara bölgesi, Çatalca-Kocaeli bölümü içinde gösterilmektedir. Yapılan araştırmanın mekânsal sınırlarını meteorolojik olarak tespit etmek, dilbilim araştırması açısından bazı verileri eksik bırakmaya sebep olabileceği gibi araştırmanın temel niteliği açısından da sorun oluşturabileceği endişesi göz ardı edilmemiştir. Dolayısıyla İstanbul'un Avrupa yakası ve Düzce'deki +CA ekli yer adları da araştırmanın kapsamına dâhil edildiği için Doğu Marmara bölgesi olarak mekânsal bir belirleme yapılmıştır.

Dört ili kapsayan araştırma bölgesinde, +CA ekli yer adları Kocaeli ve Sakarya illerinde fazlaca kullanılmış, batıda İstanbul, doğuda Düzce'ye doğru gidildiğinde ise azalmıştır. İstanbul'da 16,

Kocaeli’nde 22, Sakarya’da 23, Düzce’de ise 11 yerleşmenin adı +CA ekiyle yapılmıştır. İstanbul’un Çatalca, Şile, Beykoz; Kocaeli’nin Kandıra; Sakarya’nın Hendek, Geyve; Düzce’nin Akçakoca ve merkezine bağlı yerleşim yerlerinde +CA ekiyle yapılan yer adlarının yoğunlaştığı gözlenmiştir.



Tablo.1(Çalışma sahası haritası)

I. 1. Türkçede yer adlarında yaygın kullanılan ekler

Genel olarak bakıldığında en çok kullanılan eklerin başında +II/+IU, +IIk/+IUk isimden isim yapım ekleri gelmektedir. Eski Türkçe döneminde +IIg/+IUg şeklinde kullanılan ekler Standart Türkçede bazı kullanımlarda +II/+IU biçimini alırken +IIk/+IUk biçimini de korumuş ve Türkiye’de pek çok yer adında bulunmaktadır. Eklendikleri ada aidiyeti belirttikleri gibi vasıf isimleri ve eklendikleri ismin yerini de göstermektedirler. Genel bir kullanımı vardır ve yer adlarında da aynı işlevi karşılamaktadır. *Sandık+lı (Afyonkarahisar), Polat+lı (Ankara), Saimbey+li (Adana), Erdem+li (Mersin), Ahmet+li (Manisa), Turgut+lu (Manisa), Söğüt+lü (Sakarya), Ayna+luk (Balıkesir), Yumurta+luk (Adana), Gem+lik (Bursa), Koç+luk (Batman).*

Yaygın kullanılan bir diğer ek, isimden isim yapan +CI ekidir. Eklendikleri isimlerde meslek ve uğraş işlevlerini gösterir. Türkçenin en eski isim yapım eklerinden birisidir. *Kovan+cı+lar (Elazığ), Başmak+çı (Afyonkarahisar), Demir+ci (Manisa), Akın+cı+lar (), Av+cı+lar (İstanbul), Bağ+cı+lar (İstanbul).*

-An fiilden isim yapım eki de yer adlarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Fiilerden yaptığı isimlerin vasıf göstermelerinden ve fiil kök ve gövdelerine eklenmesinden dolayı sıfat-fiil eki olarak adlandırılan -An eki yer adı belirlemede de kullanılmıştır. *Gürleş-en (Adana/Saimbeyli), Karsavur-an (Adana/Tufanbeyli), Dağdevir-en (Adıyaman-Gerger), Es-en+ce (Adıyaman), Büyükkır-an (Bartın), Yağsüz-en (Çorum-Osmancık), Çağla-y-an (İzmir-Ödemiş), Güngör-en (Karabük-Eflani), Balkus-an (Karaman-Ermenek).*

İsimlerde küçültme ve duygu yansıtma işlevi gösteren ve yer adlarıyla yaygın kullanılan bir diğer ek de +CIk ve +CAk ekleridir. Eklendikleri isimlerin küçüklüğünün yanında sevimliliğini de gösterir. *Kale+cik (Ankara), Germen+cik (Aydın), Çınar+cik (Yalova), Osman+cik (Çorum), Ayan+cik (Sinop), Göynü(k)+cek (Amasya), Yayla+cik (Kars-Diğor), Orman+cik (Ordu-Akkuş), Hisar+cik (Ordu-Aybastı), Ören+cik (Manisa), İğde+cik (Manisa-Salıbli), Söğüt+çük (Manisa-Soma), Ayva+cik (Manisa-Turgutlu)*. Yer adlarında çokça geçen ve Türkçede çokluk gösteren +IAr ekiyle gösterilen pek çok köy, kasaba, ilçe ve mevki adı bulunmaktadır. *Yakup+lar (Manisa-Turgutlu), Akıncı+lar (Mardin-Derik), Eren+ler (Sakarya), Türk+ler (Çorum), Mübür+ler (Çorum), Bayram+lar (Burdur-Tefenni), Oduncu+lar (Bitlis-Güroymak), Yiğit+ler (Bingöl-Karlıova)*.

Yaygın kullanılan ve bu makalenin de konusunu oluşturan diğer bir ek de +CA isimden isim yapım eki ve isim hal ekidir. Bu eklerin dışında iyelik üçüncü teklik ve fiilden isim yapan –Ik, -mAz, -CA, -Xt ekleriyle de yer adlarının yapıldıkları dikkat çekmektedir.

I. 2. +CA eki

+CA eki, isim çekimi, isimden isim yapımı, isimden sıfat yapımı, fiilden isim yapımı, zarf yapımı gibi farklı başlıklar altında değerlendirilmektedir. Ekin bu durumu Türkçedeki işlevselliğine dikkat çekmektedir. Elbette bir ek, dil gibi sistematik ve karmaşık bir yapı içinde çok farklı işlevlerde görülebilir. İşlevlerinin çokluğu ekin dil bütünlüğü içindeki temel özelliğinin belirlenmesini engelleyebilir. +CA eki üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında, bu daha iyi anlaşılabilir.

Zeynep Korkmaz, +CA ekinin çift işlevli olduğunu belirtir ve işlevlerini hal, mukayese, sınırlama, ekin kalıplaşması ve teşkil eki olarak tasnif edip asıl işlevinin çekim eki olduğunu belirtir (KORKMAZ, 1954). Ahmet Buran, +CA ekinin sadece çekim eki olma işlevini ele alır ve Anadolu ağızlarındaki işlevlerini örneklerle gösterir (BURAN, 1996:280). Talat Tekin, +CA ekinin eşitlik durumu gösterdiğini ve eşitlik-karşılaştırma, yaklaşıklık ve görecelik zarfları olarak görev yaptıklarını ve tarz zarfı türeten eklerden biri olduğunu belirtir (TEKİN, 2003:116/143). Gabain eki, isimden isim yapıp küçültme-kuvvetlendirme bildiren ve eşitlik hali eki olarak da sakatlanmış eski bir son çekim edatı olduğunu, tek başına bir manası olmadığı için hal ekleri içine alındığını ifade etmiştir (GABAIN, 2007:65). Deny +CA ekini hem edat hem çekim eki olarak adlandırıp ekin köken bilgisini vererek miktar, zaman miktarı, zaman, devir anlamlarını veren *çağ* kelimesinden geldiğini iddia etmiştir (DENY, 2012:572).

+CA eki üzerine en kapsamlı çalışma Zeynep Korkmaz tarafından yapılmıştır (1960, 1961, 2003). Ekin kalıplaşması (KORKMAZ, 1994), tarihi gelişimi ve işlevleri (KORKMAZ, 1995) konusuna ayrıntılı olarak değinilen çalışmalarda, yer adı yapma özelliğine de vurgu yapılmış ancak yer adlarındaki işlevi üzerinde pek durulmamıştır. Muharrem Ergin de +CA ekinin asıl işlevinin, eşitlik, benzerlik yapmak olduğunu belirtmiş ve has isimler de yaparak yapım eki rahatlığıyla kullanıldığına dikkat çekmiştir (ERGİN, 2009:239). Gürer Gülsevin ekin işlevlerini, kadar, olarak, göre, gibi, yaklaşıklık ve zarf-fiil olarak belirtir (GÜLSEVİN, 1997:76). Kerime Üstünova, +CA ekinin ad durum eki olma özelliğini yitirdiğine dikkat çekerek, ekin, karşılaştırma, sınırlandırma, yaklaşıklık, eşitlik, küçültme, benzerlik, görelilik vb. çok çeşitli işleve sahip olduğunu belirtir ve eşitlik ekinin işlevini, kadar, göre, gibi, dek vb. edatlarının üstlenmesine bağlar (ÜSTÜNOVA, 2008:59). İbrahim Tosun da +CA ekini kullanım ve anlam çeşitliliği yönünden ele almış, ancak yer adlarındaki kullanımını üzerinde durmamıştır (TOSUN, 2010).

Öte yandan +CA eki, sadece isim hal eki değil, birleştiği diğer eklerle oluşturduğu yeni ek biçimleriyle de dikkate alınarak, farklı işlevlerdeki kullanımlarıyla ek grubu olarak da değerlendirilebilir. Çünkü gerek yeni anlam üretimi gerekse yeni anlatım tarzlarının oluşturması bakımından Türkçenin tarihi seyrinin akışında, yerini her zaman korumuş ve yeni gramer biçimlerinin üretilmesine fırsat sunmuştur. +CA eki hakkında, Zeynep Korkmaz'ın tespitlerine göre, hal, sıfat, zarf, ad, zarf fiil, fiilden ad türetme, kalıplaşma eki, addan sıfat türetme, addan zarf türetme ve zaman gösterme gibi dilin hemen her gramer sınıfında, tek başına ya da başka bir eke birleşik olarak görülen +CA eki, Türkçede en işlek ve yaygın kullanılmak durumunda olan temel eklerden biri olarak dikkat çekmektedir (KORKMAZ, 2003). Türkçede bu kadar çok yaygın ve etkili olan bir gramer unsuru, ne tek başına ne de sadece genel geçer birkaç işlevi üzerinden anlaşılabilir.

I. 3. Yer adlarında +CA eki ve işlevi

Yer adlarında +CA ekinin sözcük kök ve gövdesine ya da birleşik kelimelerden birincisi veya ikincisine gelerek isim oluşturdukları dikkat çekmektedir. Bazı kök, gövde ve birleşik kelimelerde ise +CA ekinden sonra, yeni bir isimden isim yapım ekinin geldiği görülmektedir ve bu ek daha çok +II/+IU olmaktadır. Bunların yanında bazı yer adlarında da fiil kökünün fiilden isim yapım ekiyle isimleşmesinden sonra +CA ekinin geldiği ve bazılarında da kendinden sonra yine yaygın olarak isimden isim yapım eki +II/+IU'nun geldiği görülmektedir.

Yer adları gerek kök, gerek türemiş, gerekse birleşik kelimelerden oluşsa bile tek başlarına kullanılırlar ve bir yerin, bölgenin ya da semtin adı olma özelliği gösterirler. Genel olarak +CA

ekin'in Türkçenin gramerindeki konumu isim hal eki olarak belirlenmişse de yer adlarındaki kullanımları, tamamen yapım eki işleviyle gerçekleşmektedir. Şu durumda +CA eki özelinde, genel olarak Türkçede eklerin işlevleri belirlenirken iki yönlü bir değerlendirme zorunlu görünmektedir. Bir ek gramatikal gösterim ve anlam belirleme özelliği bakımından farklılaşabilmektedir.

+CA eki yer adlarında, gramatikal açıdan yapım eki olarak görünmektedir, ancak anlam belirleme işlevi bakımından benzerlik mi, miktar mı gösterdiği noktasında belirsizlikle karşılaşılmaktadır. Bazı isimlerde eklendiği kelimenin temel anlamına bağlı olarak benzeme ya da miktar anlamını belirleme işlevi açıkken bazılarında ise benzeme ve miktar anlamları belirsizleşmektedir. Özellikle isim köklerine doğrudan eklendiğinde karşıladığı anlam belirsizleşmektedir, fakat yapım eklerinden önce ve sonra eklediğinde ise benzeme ya da miktar anlamı gösterdiği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Kendinden önce ve sonra gelen ve de anlamı daha belirgin hale getirmeye yardımcı olan ek, isimden isim türetme eki +II/+IU'dur. Ya +CA+II ya da +II+CA/+IU+CA şeklinde kullanılmaktadır. +II ekinin +CA ekinden önce ya da sonra gelmesi, anlam değişikliği oluşturmamaktadır. Diğer ekler ise fiil köklerinden isim yapan ve +CA ekinden her zaman önce gelmek zorunda olan -Ar, -Al, -An, -Il ve -mA fiilden isim yapım ekleridir. Bunlar da -Ar+CA, -Al+CA, -An+CA, -Il+CA ve -mA+CA şeklinde kullanılmaktadır. +CA eki, bu eklerden sonra eklendiğinde de anlam belirsizliği ortadan kalkmakta, benzeme ve miktar anlamları açıkça anlaşılmaktadır.

Dilin doğal işleyişine müdahale edilemeyeceği genel kabulü ve dilin varlık sebebinin temelinde anlaşma olduğu dikkate alındığında, geriye gramer açısından yeni bir tespit yapma zorunluluğu kalmaktadır. Türkçede +CA ekiyle oluşturulan yer adlarındaki gramer ve anlam bütünlüğünü sağlayabilmek için, dilin anlaşma temel işlevine paralel bir düşünceden hareketle mevcut örnekler de göz önünde bulundurularak, +CA ekinin yer adlarındaki durumu, belirsizliğin ortadan kaldırılması açısından yerinde görünmektedir.

Vecihe Hatiboğlu, Türkçedeki eklerin meydana gelmesinde, başlıca üç yolun bulunduğunu ve bunlardan birisinin de iki ekin birleşmesi olduğunu, belirtir (Hatiboğlu, 1974). Muharrem Ergin de, Türkçedeki ekler menşe bakımından ikiye ayrılır. Bir kısmı başlangıçtan beri ek olarak görülen morfemlerdir ki bunlara asıl ekler de diyebiliriz. Eklerin bir kısmı ise dilin bilinen devirleri içinde veya birden fazla ekin birleşmesi veya bir kelimenin ekleşmesi neticesinde teşekkül etmişlerdir. Önceden var olan asıl eklerin işlevleri ile olan münasebetleri de köklerin manaları ile olan münasebetleri gibi gizli antlaşmalara dayanan ve önceden öyle kabul edilmiş olmak dışında hiçbir mantıki münasebeti bulunmayan uygunluklardan ibarettir, der (ERGİN, 2009:119). Zeynep

Korkmaz, eklerin tamamı ispat edilirse, edatlardan veya kelime sınıflarından, Ahmet Buran ise eklerin kökeninin, bir fiilin önce yardımcı fiil durumuna gelip sonra işleviyle morfolojik bir yapı haline gelmesinden oluşmuş olabileceğine, dikkat çekerler (BURAN, 2008:157–159).

+CA eki, Türkçenin Eski Türkçe dönemi metinlerinden bugüne kadar varlığını devam ettirmiş ve diğer eklerle temel teşkil ederek yeni eklerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. +CAk, +CAğİz, +CAsInA, -mACA, -dİkCA, -InCA gibi örnekler bu tezi doğrulamaktadır. Örneklerde ek birleşmesi yoluyla yeni bir ek ortaya çıkmıştır. Yer adlarında, birlikte kullanımı yaygın olan eklerin tek bir ek olarak değerlendirilmesi, +CA ekinin işlevi konusundaki belirsizliğin ortadan kalkmasına ve dilin eğitim öğretim aşamalarında karşılaşılan sorun da çözüme kavuşturulmasına katkıda bulunabilir. +IICA/+IUCA ve +CALI ekleri, gramatikal olarak isimden isim yapımı ve anlam açısından da benzeme, miktar işlevleriyle bütünlük sağlayabilir. Aynı şekilde –ArCA, -AICA, -AnCA, -IICA ve –mACA ekleri de biçim ve anlam bütünlüğü sağladığı için, Türkçe öğrenen ve öğretenler açısından, fiilden isim yapım ekleri olarak değerlendirilip meselenin daha kolay öğrenilmesi ve öğretilmesine katkıda bulunabilir.

Araştırma sahasında geçen +CA ekli yer adları tasnif edilerek aşağıda ayrıntılı biçimde gösterilmiştir:

I.3.1. Kök ve türemiş isimlerde

I.3.1.1. Kök+CA

+CA ekinin doğrudan kelime köklerine geldiği yer adları şunlardır:

Bey+ce	Çal(t)+ca
Çanak+ça	Dal+ca
Darı+ca	Derin+ce
Düz+ce	Ep+çe+ler
Garip+çe	Gök+çe
Gök+çe+ler	Göl+ce
Kabak+ça	Kan+ca+lar
Kuz+ca	Meke+ce
Ortan+ca	Osman+ca
Öyüm+ce	Pir+ce+ler
Set+çe	Üğüm+ce
Yarı+ca	Yeni+ce
Yusuf+ça	

I.3.1.2. Kök+İİYE+CA

İsim köküne isimden isim yapım eki gelerek türemiş, isim gövdelerine gelen +CA ekli yer adları şunlardır:

Bağ+lı+ca	Bal+lı+ca
Bey+li+ce	Çam+lı+ca
Kan+lı+ca	Koz+lu+ca
Kut+lu+ca	Top+lu+ca
Ün+lü+ce	

I.3.1.3. Kök+FIYE+CA

Fiil köklerine gelen fiilden isim yapım ekleriyle isimleşmiş kelimelere +CA eki gelmesiyle oluşan yer adları:

Ak-ar+ca,	Çat-al+ca
Es-en+ce+li	Kayna-r+ca
Kız-ıl+ca	Kız-ıl+ca+ali
Kız-ıl+ca+pınar	Sap-an+ca
Yığ-ıl+ca	Yar-ım+ca

I.3.1.4. Kök+CA+İİYE

İsim köklerine doğrudan eklenen +CA eki, kendisinden sonra yeni bir isimden isim yapım eki olarak şu yer adlarını oluşturmuştur:

Ala+ca+lı	Gök+çe+li
-----------	-----------

I.3.2. Birleşik isimlerde

I.3.2.1. Kök+CA+Kök

Birleşik yer adlarının bir kısmında +CA eki birinci kelimenin köküne eklenerek şu örnekleri oluşturmuştur:

Ak+ça+bey+li	Ak+ça+kaya
Ak+ça+kese	Ak+ça+koca
Ak+ça+ova	Ak+ça+pınar
Ala+ca+mescit	Çakır+ca+ali
Gök+çe+ağaç	Gök+çe+ören
İli+ca+köy	Kara+ca+köy
Kara+ca+ören	Sarı+ca+ali

I.3.2.2. Kök+Kök+CA

Bazı birleşik kelimelerde +CA eki ikinci kelimenin sonuna eklenmiştir:

Aşağı+çalı+ca	Dağ+yeni+ce
Yukarı+çalı+ca	Yukarı+kiraz+ca

I.3.2.3. Kök+Kök+CA+Kök

Üç kelimenin birleşmesiyle oluşmuş yer adlarında +CA eki ikinci kelimeye eklenmiş ve iki örnekte görülmektedir:

Bayır+ak+ça+şehir	Düz+ak+ça+şehir
-------------------	-----------------

I.3.2.4. Kök+Kök-FİYE+CA

Bazı birleşik kelimelerden oluşan yer adlarında ikinci kelime fiil kökünden fiilden isim yapım ekiyle isimleşmiş ve +CA eki, çok az örnekte, birleşik kelimenin ikincisine eklediği görülmüştür:

Büyük+çek-me+ce	Büyük+es-en+ce
Küçük+çek-me+ce	Küçük+es-en+ce

II. Doğu marmara'daki illere göre yer adlarının ayrıntılı listesi

II.1. İstanbul

Köy-Mahalle-Semt	İlçe
1. Alacalı	Şile
2. Ballica	Pendik
3. Çanakça	Çatalca
4. Dağyenice	Çatalca
5. Esenceli	Şile
6. Garipçe	Sarıyer
7. Gökçeli	Çatalca
8. Kabakça	Çatalca
9. Karacaköy	Şile
10. Kaynarca	Beykoz
11. Kızılca	Şile
12. Kızılcaali	Çatalca
13. Öyümce	Beykoz
14. Kanlıca	Üsküdar
	Büyükçekmece
	Küçükçekmece
	Çatalca

Tablo.2

II.2. Kocaeli

Köy-Mahalle-Semt	İlçe
1. Akçabeyli	Kandıra
2. Akçakese	Kandıra
3. Akçaova	Kandıra
4. Bağlıca	İzmit
5. Beyce	Kandıra
6. Çakırcaali	Kandıra
7. Çalca	Kandıra
8. Dalca	Kandıra
9. Gökçeören	İzmit

10. Kaynarca	İzmit
11. Kızılcapınar	Kandıra
12. Kozluca	İzmit
13. Kutluca	Körfez
14. Pirceler	Kandıra
15. Sarıcaali	Kandıra
16. Topluca	Kandıra
17. Ügümce	Kandıra
18. Yenice	Kandıra
19. Yusufça	Kandıra
	Darıca
	Derince
	Yarımca

Tablo.3

II.3. Sakarya

Köy-Mahalle-Semt	İlçe
1. Akarca	Hendek
2. Akçakaya	Pamukova
3. Akçapınar	Taraklı
4. Aşağıçalıca	Hendek
5. Bayrakçaşehir	Pamukova
6. Beylice	Hendek
7. Büyükesence	Adapazarı
8. Düzakçaşehir	Geyve
9. Epeçler	Geyve
10. Gökçeler	Akyazı
11. Gölce	Kaynarca
12. Ilıcaköy	Geyve
13. Kancalar	Karasu
14. Karacaören	Geyve
15. Kızılaali	Kaynarca
16. Kuzca	Ferizli
17. Küçükkesence	Erenler
18. Mekece	Pamukova
19. Setçe	Geyve
20. Ünlüce	Sapanca
21. Yarıca	Hendek
22. Yukarıçalıca	Hendek
23. Yukarıkirazca	Arifiye
	Kaynarca
	Sapanca

Tablo.4

II.4. Düzce

Köy-Mahalle-Semt	İlçe
1. Alacamescit	Çilimli
2. Ballica	Düzce
3. Çamlıca	Kaynaşlı
4. Gökçe	Düzce
5. Gökçeagaç	Yığılca
6. Ortanca	Akçakoca
7. Osmanca	Düzce
8. Yenice	Akçakoca
	Düzce
	Akçakoca
	Yığılca

Tablo.5

III. Sonuç

1- Türkçede +CA ekiyle oluşturulmuş yer adlarında, +CA eki isim işletim eki değil, isimden isim yapan yapım eki olarak kullanılmaktadır. Ancak ekin işlevinin belirginleşmesinde, öncesinde ve sonrasında kullanılan yapım ekleri, etkili olmaktadır.

2- +CA eki Türkçenin eski bir eki olup işlevi noktasında geniş bir kullanım özelliği göstermektedir, ancak Türkçenin gramerlerinde bu ek daha çok isim hal (durum) eki olarak bilinmektedir. Mevcut kök ve gövdelerden yeni anlamlar oluşturmak için kullanılan yapım ekleri, ihtiyaç duyulan anlamı karşılamak için hala etkin bir şekilde kullanılmaktadır. +CA eki de yapım eki işleviyle yeni yer adları gösterilirken de dikkate alınabilir.

3- Çok işlevli bir ek olmasından dolayı +CA eki, hal eki olarak kullanımıyla karıştırılmaması ve yer adlarındaki işlevinin açık olmasında etkili olan diğer yapım ekleriyle birleştirilerek kullanılması durumunda öğretim ve öğrenim açısından yardımcı olabilir. Bunun örnekleri ve gerekçesi yukarıda ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

4- Bu tür çalışmalar da göstermektedir ki, +CA eki gibi Türkçenin çok işlevli olan eklerinin de monografik çalışmalara konu edilip işlevlerine göre ayrıntılı bir şekilde incelenmesi, bir takım gramer sorunlarının çözümüne önemli katkılar verecektir.

5- Doğu Marmara bölgesinde geçen +CA ekli yer adları özelinden hareketle yapılan bu çalışma, alışlagelen yer adları çalışmasından farklı bir çizgi oluşturmaktadır. Genellikle yer adları üzerine yapılan çalışmalarda yer adının oluşmasına etki eden farklı sebepler tespit edilmeye çalışılırken, bu

çalışmaya yer adındaki morfolojik bir unsur konu edilmiş ve bunun üzerinden Türkçenin yer adı oluşturmada, morfolojik bir unsurunu farklı bir işlevde kullanabildiğine dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

IV. KISALTMALAR

A: a/e

C: c/ç

I: ı/i

U: u/ü

X: a/e/ı/i/u/ü

FİYE: Filden isim yapım eki

İİYE: İsimden isim yapım eki

Kök+: İsim kökü

Kök-: Fül kökü

V. KAYNAKÇA

AKSAN, D. (1995), *Her Yönüyle Dil*, TDK, ANKARA.

AKSAN, D. (2004), *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*, İSTANBUL.

AZİZ, A. (2008), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*, ANKARA.

BAŞKAN, Ö. (2006), *Dilde Yaratıcılık*, İSTANBUL.

BURAN, A. (1996), *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim Ekleri*, TDK, ANKARA.

BURAN, A. (2008), *Makaleler*, (Haz. Alkaya-Yalçın-Şengül), ANKARA

DENY, J. (2012), *Türk Dil Bilgisi*, çev. A.U. Elöve, İSTANBUL.

ERGİN, M. (2009), *Türk Dil Bilgisi*, İSTANBUL.

GABAIN, A. V. (2007), *Eski Türkçenin Grameri*, çev. M. Akalın, TDK, ANKARA.

GÜLENSOY, T. (1998), "Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış", Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı, ANKARA

GÜLENSOY, T. (1995), *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, TDK, ANKARA.

GÜLSEVİN, G. (1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK, ANKARA.

HATİBOĞLU, V. (1974), "Türkçedeki Eklerin Kökeni", C: XXIX, S: 268, s.331-340
Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, TDK, ANKARA

KORKMAZ, Z. (1994), *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, TDK, ANKARA.

KORKMAZ, Z. (1995), *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C.I. TDK, ANKARA.

KORKMAZ, Z. (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri*, TDK, ANKARA.

ŞAHİN, İ. (2007), "Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 32, ERZURUM.

TEKİN, T. (2003), *Orhon Türkçesi Grameri*, İSTANBUL.

TOSUN, İ. (2010), "Türkiye Türkçesinde +Ca Ekinin Kullanım Ve Anlam Çeşitliliği", *Turkish Studies* Vol: 5/4 2010

(http://www.turkishstudies.net/Makaleler/1809724743_70Tosun_%C4%B0brahim.pdf),

(E.T. 03.08.2012)

ÜSTÜNOVA, K. (2008), *Türkiye Türkçesi Ad İşletimi*, İSTANBUL.

<http://www.illeridaresi.gov.tr/> (E.T. 03.08.2012)

Extended English Abstract

The location names show the typical features of entitlement which is special to human-human, human-environment, human -social environment relationship. Especially, for the people have any relation with places, the ability of entitlement the language they speak can be so different from each other. The Turkish language uses the way which the other languages generally use for making the location names, while it benefits of its own structural and functional features to make the location names. Location, district and settlements are given names by the proper ways for person, action, the characteristic of location and the system of entitlement of the language. The names of location like Hüseyinşeyh, New York, Adapazarı, Cumayeri, Kirazlı, Derince, Babü'ş-şam, Türkmenistan, Leningrad, Mardinkapı are the entitlement method preferred by other languages and generally all languages.

In this study, the area named East Marmara is the geography starting from Istanbul Anatolian side and including Düzce, too. The area covering Istanbul, Kocaeli and Sakarya are generally demonstrated in The Marmara and Kocaeli-Çatalca areas. Meteorologically identification the borders may cause leaving lack of some datum, moreover it is not ignored that it makes problems in terms of the basic qualification of the research. Therefore, since Europe side of Istanbul and the location names with the appendix +CA in Düzce are added in the research, it is locational determined as East Marmara.

The appendix +CA is assessed in the different titles like noun conjugation, making noun from noun, making adjective from noun, making noun from verb, making adverb. This situation of the appendix spotlights its function in Turkish. Of course, an appendix can be seen with its very different functions in systematic and complex forms like language. Being so many functions may obstruct the determination of basic features in the language unity of the appendix.

It spotlights that the appendix +CA makes noun by having added to root and body of the word or the first or the second of the compound word. In some roots, bodies and compound words, after the appendix +CA, it is seen that the appendix making noun from noun comes and this appendix is mostly +II/+IU. In any case, it is seen that in some location names, the appendix +CA comes after becoming noun with the appendix of the noun making from verb of the verb root and in some, generally the appendix of noun making from noun +II/+IU comes after itself.

The location names are used lonely even they comprise from root, derivative and compound words and they show the feature of being the name of some places, areas and cities. Generally, the usage of the appendix +CA in the location names becomes by the function of making adding even the role of the appendix +CA in Turkish grammar is determined as the case adding. In this case, for the appendix +CA, the assessment with the two aspects seems compulsory while the functions of the appendix in Turkish are generally determined. An appendix can be differentiated in terms of grammatical projection and the feature of the meaning determination. The obligation of a new identification in terms of grammar leaves behind when the general acceptance about not having interfered to the natural process of language and the agreement with the reason of the existence of language is spotlighted. To be able to supply grammar and meaning unity in the location names composed with the appendix +CA in Turkish, the situation of the appendix +CA in the location names is seen apt in terms of removing ambiguity by having taken available examples with refence to parallel thoughts to the function of the agreement of language into account.

The appendix +CA circulated its existence until today from Old Turkish term texts of Turkish and it zemin hazırlamıştır to comprise new appendixes by being base for the other appendixes. The appendixes like +CAk, +CAğIz, +CAsInA, -mACA, -dIkCA, -InCA confirm the thesis. A new

appendix came out by the way of appendix combination in the examples. In the location names, the assessment of the appendixes which their usage together is common as only one appendix may contribute to removing the ambiguity about the function of the appendix +CA and solving the problems in the steps of education and teaching language. The appendixes +IICA/+IUCA and +CAII may make unity by the functions of grammatically making noun from noun and resemble as meaning and the quantity functions. Similarly, since the appendixes ArCA, -AICA, -AnCA, -IICA and -mACA make form and meaning unity, in terms of learning and teaching Turkish, it can be contributed to having learned and taught the matter easier by assessing as the appendixes of making noun from verb.

This kind of studies show that the examining deeply the appendixes with many functions of Turkish like +CA according to their functions by making subject to the monographic studies contributes to solving some kinds of grammatical problems.